

Keurbroeders en vrijlaten

Over hoe de poorterijadminstratie omgaat met grensgevallen

CONFLICTERENDE GEGEVENS IN TWEE VERSCHILLENDE BEWERKTE
ARCHIEFBRONNEN

Onlangs zagen we in twee uitgaven van bewerkte poortersboeken conflicterende gegevens omtrent eenzelfde gezin. Het betreft een geval van verandering van poorterschap (*civiliteit*) tussen dit van de stad en kasselrij Veurne (ook Veurne-ambacht genoemd) en van de kasselrij Brugge (steeds Brugse Vrije genoemd). Beide jurisdicties gebruikten overigens ook eigen synoniemen voor de term poorter/poorteres, resp. *keurbroeder/keurzuster* en *vrijlaat/vrijlates* (laten van het (Brugse) Vrije).

Enerzijds lazen we in de uitgave *Poortersboek van Veurne* (1989) dat op 31 maart 1650 een “Guislain Fraeys (fs Jan), gehuwd met Joossijneken Donce (fa Jeronimus), wonend te Ramskapelle (bij Veurne) met hun minderjarige kinderen Jan, Guislain, Joos, Joosijncken, Maijken, Margriete, Carel, Adriaenken, François Louis en Pieter verzaakten aan het vrijlaatschap van Gistel en aanvaard werden (als keurbroeders en -zusters van Veurne-ambacht)”.¹

Anderzijds lazen we in de uitgave *Aanvaardingsboek Brugse Vrije 1463-1794* (2011) dat in 1650 “Frays Gelain (fs Jan), gehuwd met Josyne (fa Jeroon) Donce, met hun kinderen Jan, Ghaislein, Joos, Josynken, Mayken, Margriete, Carel, Adriaeneken, Frans Loys en Pieter, aanvaard werden als vrijlaat in het ambacht van Gistel, voorheen keurbroeders van Veurnambacht”.²

1 J. CAILLIAU, *Poortersboek van Veurne*, Veurne, 1989, p. 276.

2 J. PATTEEuw, *Aanvaardingsboek Brugse Vrije 1463-1794*, Brugge, 2011, p. 62.

Het gaat duidelijk om hetzelfde gezin, maar in de eerste gepubliceerde bron verzaakte het gezin aan het vrijlaatschap van het Brugse Vrije om het keurbroederschap van de stad en kasselrij Veurne aan te nemen en is het in de tweede gepubliceerde bron net andersom: van keurbroeders van Veurne-ambacht werden zij aanvaard als vrijlaten van het Brugse Vrije.

Hoe valt dat te rijmen? Was het gezin misschien na een eerste verandering van civiliteit op 31 maart 1650, daarna en nog binnen datzelfde jaar weer teruggekeerd naar hun oorspronkelijke civiliteit van keurbroeder van Veurne-Ambacht? Maar toen Guislain Fraeys iets minder dan een decennium later overleed en zijn staat van goed werd opgemaakt, werd deze wel geregistreerd voor de weeskamer van het Brugse Vrije.¹ Hij was dus overleden als vrijlaat van het Brugse Vrije. Was hij na een eerste verandering van civiliteit en een (snelle) terugkeer naar zijn oude civiliteit, daarna alsnog opnieuw van civiliteit gewisseld? Een dergelijke gang van zaken leek toch wel erg onwaarschijnlijk.

WAT ZEGGEN DE ARCHIEFBRONNEN PRECIES?

Voldoende reden dus om dat nader te onderzoeken op basis van de originele akten. In de staat van goed van Guislain Fraeys lezen we dat hij te Nieuwpoort was overleden op 23 juli 1659 in de civiliteit van vrijlaat van het Brugse Vrije binnen het ambacht van Gistel.² Deze staat van goed was overgegeven op 14 en afgesloten op 15 juni 1661. Bijzonder is wel dat deels-

1 BRUGGE, Rijksarchief, Brugse Vrije, Staten van goed, 1ste reeks, 15.805.

2 F° 1: *Staat van de agterghelaeten goederen bevonden ten sterfhuuse va(n)den eersaemen Gheleijn Frays fi.s Jans geproceert bij Margriete fi.a Gheleijn vander Poorte, die overleet binnen der stede van Nieuwpoort, vrijlaet binnen den Ambachte van Ghiste, opden XXIIJen July 1659 Zaligher Memorie, denselven staet ghemaect op tversouck ende ten proffytte van Joosynken fi.a Jeroonimus Donche, gheproceert bij Adriaenen fi.a Adriaen van Thienen, als blijveghe ende besittighe van(de) sterfhuuse metsg(ade)rs ten versoucke van de naerschreven hoirs ende voochden van(de) weesen, bij dheeren Mattheus Everaert ende Frans Donche, gheswooren landmeters, deelsliden, ende prijsers, der stede ende kasselrie van Veurne, overgevende XIIIJen Junij 1661. De staat eindigt (F° 45) met: ... bij ons onderschr.(even) gezworen deelsmannen, landmeters ende prijsers der stede ende casselrie van Veurnam. voleijndt XVen Junij 1661 ons toirconden [getekend] Frans Donche 1661.*

mannen, landmeters en prijzers die staat van goed opmaakten, *niet* dezen waren van het Brugse Vrije, maar *wel* van de stad en kasselrij Veurne.¹

We vinden in de weesregisters van het Westkwartier van het Brugse Vrije onder Gistel-ambacht ook nog een akte die vier maanden later werd opgemaakt, op 10 oktober 1661², waaruit blijkt dat van de tien kinderen er dan nog slechts twee minderjarig waren: Louys (17) en Pieter (14,5 jaar). De twee oudste zonen Jan en Ghislain waren hun voogden, van de overige zes was alleen Maria (gehuwd met Jacques de Cuupere) inmiddels overleden, de andere leefden nog. Ook in die akte wordt Ghislain Fraeys genoemd als overleden te Nieuwpoort. Ongetwijfeld was hij daar naar toe gevlucht omwille van de oorlog.³

-
- 1 En ook bijzonder, maar hier niet ter zake doende, was dat een van die twee deelsmannen Frans Donche was, wiens vader Jan een broer was van Jossijne Donc(h)e, de echtgenote van Ghislain Fraeys. Zie hierover P. DONCHE, *Geschiedenis & genealogie van de familie Donche, 1365-2004*, Berchem-Antwerpen, 2004, p. 374 (VII. - Jeroon Donche), p. 375 (Jossijne fa Jeroon Donche), p. 387 (VIII.ter. - Jan Donche fs Jeroon) en p. 390 (IX.ter. - Frans Donche fs Jan) en P. DONCHE, *Aanvullingen 2005-2024 op Geschiedenis & genealogie van de familie Donche, 1365-2004*, Brugge, 2024, resp. p. 1325, 1325, 1333-34 en 1335.
 - 2 BRUGGE, Rijksarchief, *Brugse Vrije*, weesregisters Westkwartier, 16.538, f. 165-16: *Louijs oudt XVII jaeren ende Pieter XIII jaeren en half, de twee onbejaerde kinjderen van thiene van Ghelain Fraeijs fs Jan, vrijlaet binnen den ambochte van Ghystele, overleden binnen de stede van Nieuwpoort opden XXIIjen Julij 1659, die hij ghehadt heeft bij Joosijnken fa Jeronimus Donche ...*
 - 3 We kennen ook een Anna Fraeys die overleed te Nieuwpoort op 9 november 1659 *aldaer gevlucht ter cause van den oorloge van der prochie van Ramskapelle* (BRUGGE, Rijksarchief, Kasselrij Veurne, Staten van goed, 26.887). Zij was een dochter van een Joris Fraeys en Anna de Wilde en echtgenote van een Jeronimus Donche, zoon van Pieter, deze laatste een broer van Joossijne Donche, de echtgenote van Ghislain Fraeys (P. DONCHE, *Geschiedenis & genealogie van de familie Donche*, p. 380). In de zomer van 1658 had de gouverneur-generaal van de Nederlanden zijn troepen verzameld te Ramskapelle en St.-Joris. De Veurnse kroniekschrijver Pauwel Heinderycx (1633-1687) schrijft: (anno 1658) *Soo haest als het krijgsvolck ter vergaderplaetse quam, hebben ze ene menichte huysen ende stallen afgebroocken omme de materialen daer van te hebben, soo om baracken als om vier te maecken. Wat sij vonden was buyt: sy namen tot onder Dixmuyde toe alle de beesten uut de weyden. De lantslieden van 't Bloote, vonden sich genootsaecht door den slechten handel dier soldaeten hunlieder huysen te verlaten ende met het vee dat hun noch overbleef te vluchten.* (P. HEINDERYCX, *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht*, (ed. E. RONSE), IV, Veurne, [1857], p. 205).

De erfenis van hun ouders bestond uit een leengoed van 10 lijnen land te Ramskapelle, afhankelijk van het leenhof Burg van Veurne en gekocht door hun ouders en daarnaast nog veel ander onroerend goed gelegen te Zevekote, Ramskapelle, Oostduinkerke, Eggewaartskapelle, Booitshoeke, Sint-Catharinakapelle, 's-Heer-Willemskapelle en Pervijze. Op Zevekote (Brugse Vrije) na, zijn alle genoemde parochies gelegen in Veurne-ambacht. Dit verklaart allicht waarom de staat van goed opgemaakt werd door beëdigde deelsmannen van de stad en kasselrij Veurne (en niet van het Brugse Vrije), gezien dezen uiteraard veel beter op de hoogte waren van de ligging van deze goederen. En ook dat de verandering van civiliteit puur administratief was (voor een of ander fiscaal voordeel?) en niet gepaard ging met een fysieke verhuis.

Bekijken we nu de akte in het originele aanvaardingsboek het Brugse Vrije, dan lezen we dat Guislain Fraeys en zijn gezin in 1650 in Ramskapelle bij Veurne woonden, een parochie ten westen van en grenzend aan de rivier de IJzer waarvan de benedenloop de grens vormde tussen Veurne-ambacht en het (Westkwartier van) het Brugse Vrije. De akte is zeer duidelijk: *Frays - actum den 26 maerte 1650 compareerde Gelain Frays fs Jan wonen(de) up de prochie van Ramscappele, poorter en(de) cuerbroeder van Veurenamb(ac)ht ... verclaren(de) te vervremden van heurlieder cuerbroederschap en(de) versoucken t'aenveerden het vrijlaetschip int am(ba)cht van Ghistel ... De acte van vervrimdyn(gehe) van huysvr(ouwe) en(de) kynd(eren) van(de) voorseiden Gelain Frays ghepas(seer)t voor de wet van Veurne upden XXXJ maerte 1650.*¹

1 BRUGGE, Rijksarchief, Brugse Vrije, registers, 568 ([titel op schutblad] *Zettynghe rolle van alle de Edele, notable ende andere vrijlaten wonnende buijten den lande vanden Vrijen*, f. 124: *Frays - actum den 26 maerte 1650 compareerde Gelain Frays fs Jan wonen(de) up de prochie van Ramscappele, poorter en(de) cuerbroeder van Veurenamb(ac)ht soo over hem selven alnu bij procura(tie) van Josynken fa van Jeroon Donce, sijne huysvr(ouwe) ghepas(seer)t voor BB(urgemeesters) en(de) schepenen der stede van Niepoort in daten 18 Xbre 1645 ond(erteken)t F. Robert, mitg(ade)rs over sijne onderj(arigh)e kijn(deren) bij naeme Jan, Ghaislein, Joos, Josynken, Maijken, Margriete, Carel, Adriaenenken, Franc(iscus) Loys en(de) Pieter, verclaren(de) te vervremden van heurlieder cuerbroederschap en(de) versoucken t'aenveerden het vrijlaetschip int am(ba)cht van Ghistel, twelck hemlieden wierdt gheconsenteert ... e overbringhen(de) behoor(icke) acte van vervrimdyn(ghe) van sijn huysvr(ouw) en(de) kijn(deren) binnen XIIIJ daghen en(de)*

Guislain Fraeys verzaakte dus wel degelijk aan het keurbroederschap van Veurne-ambacht om vrijlaat van het Brugse Vrije te worden in het ambacht van Gistel. Zij bleven wel gewoon in Ramskapelle wonen.

Hun derde zoon Joos vinden we later van 1664 tot 1673 ook daar als pachter voor de helft van de grote hofstede *de Grote Hemme*, eigendom van de Duinenabdij, gelegen in de oosthoek van Ramskapelle. De andere helft was in dezelfde periode verpacht aan zijn kozijn Jacob fs Pieter Donche (deze laatste een broer van zijn moeder). Na een reorganisatie door de Duinenabdij pachten beiden in 1673-1676 (1677) van de abdij resp. de gereduceerde Grote Hemme en de geëxpandeerde *Kleine Hemme* in Ramskapelle.¹

En wat lezen we in het poorterboek van Veurne? Hier zien we niet één maar twee akten (de tweede in de marge ernaast en eronder bijgeschreven). De eerste betreft enkel de vader Guislain Fraeys, de tweede zijn echtgenote en hun kinderen. In de eerste, van 27 november 1649, verscheen Guislain Fraeys, wonend te Ramskapelle, poorter die verklaarde te willen *renunchieren* (afstand doen van) zijn keurbroederschap (van Veurne-ambacht) om het vrijlaatschap in Gistel te aanvaarden. Dit werd hem toegestaan op voorwaarde een bewijs van zijn aanvaard vrijlaatschap over te brengen binnen de zes weken. In de tweede akte, van 31 maart 1650 (dus vier maand later) verscheen Joossijne Donce, echtgenote van Guislain Fraeys en door hem vergezeld, die verklaarde eveneens afstand te willen doen van haar keurzusterschap van Veurne-ambacht om ook het vrijlaatschap in Gistel te aanvaarden. Tevens verzocht hun vader ook om hetzelfde voor hun 10 minderjarige kinderen,

stellen(*de*) borghe van de poinctyn(*gehe*). De acte van vervrimdyn(*gehe*) van huysvr(*ouwe*) en(*de*) kynd(*eren*) van(*de*) voorseiden Gelain Frays ghepas(*seer*)t voor de wet van Veurne upden XXXJ maerte 1650 ond(erteken)t P(ieter) de Lameter is alhier door den ad(vocae)t van(*der*) Plancke vorgheleecht den 2 april 1650.

1 J. VAN ACKER, *Pachtboeren en Duinheren. De uithoven van de Duinenabdij (1550-1800)*, Koksijde, 2024, p. 133-135.

dus om ontslagen te worden van hun poorterschap van Veurne-ambacht teneinde aanvaard te worden als vrijlaten in Gistel-ambacht.¹

Er is dus maar één enkele verandering in civiliteit geweest: van het keurbroederschap van Veurne-ambacht naar het vrijlaatschap in Gistel-ambacht. Het overlijden van Guislain Fraeys in 1659 (fysiek te Nieuwpoort) in zijn civiliteit van vrijlaat in Gistel-ambacht sluit hier dan ook perfect bij aan. In het *Poorterboek van Veurne* (1989) was dus per vergissing een verandering in de andere richting gelezen.

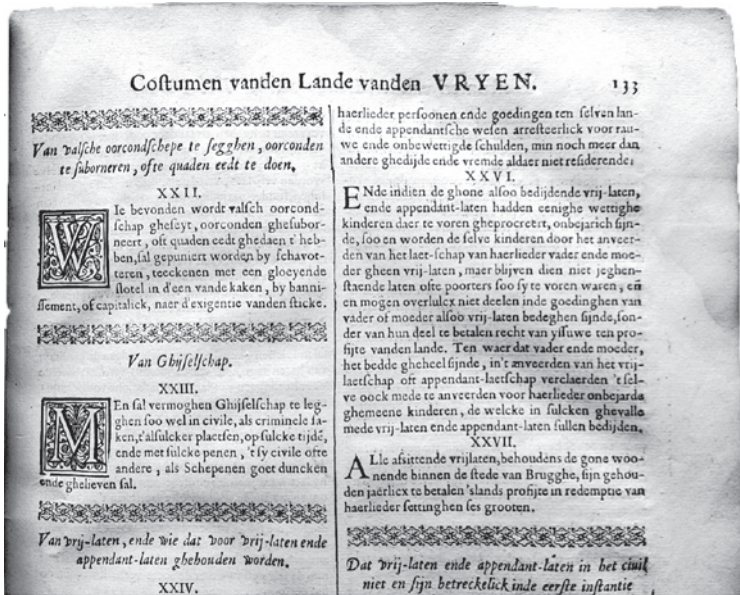
LEDEN VAN EEN ZELFDE GEZIN VERANDEREN NIET NOODZAKELIJK ALLEN TEGELIJK VAN CIVILITEIT

Maar wat het meest opvalt is dat enerzijds de vader en anderzijds de moeder met de minderjarige kinderen *niet* op een zelfde ogenblik van civiliteit wijzigden, maar dat er vier maanden tussen liggen.

Dat een gezinshoofd vrijlaat kon worden zonder dat zijn echtgenote en kinderen op hetzelfde ogenblik mee van statuut veranderen, was inderdaad

1 VEURNE, Stadsarchief, *oud archief*, 266 (registers poorters en keurbroeders stad en kasselrij, 19 november 1631 - 17 maart 1662), f. 630v: *Compareerde Guislain Fraeys fs Jan, woonen(de) op Ramsappelle poorter en(de) den welcken heeft verclaert zoo dat hij doet bij desen te renunchieren ende also gaende van sijne voors(eid)e poorter ende ceurbroederschap van alhier ten effecte van te aenveerden tvrijlaetschip in Ghistele versoucken(de) daervan te wesen ontslegghen, welcken volghen(de) hebben wij hem daervan ontslegghen ter effecte alsovo(ren) behoudens bij hem vande voorn(oemde) aanverdin(ghe) overbringhen(de) acte binnen zes weken naer date desen op paine van te betaelen yssue. Actum den XXVIJ novembre 1649. Marge: cuerbroeder van, alhier. Den 31 martij 1650 comp(areerd)e Joossyncken f(ili)^a Jheroonimus Donce, huusvrauwe van(den) voorn(oemden) Guislain Frays gheadsissteert met den selven haeren man de welcke verclaersde insghelick te renunchieren van haer civiliteyt deser stede e(nde) cass(elri)e ten effecte van te anveerden tvoors(eid)e vrijlaetschip in Ghistele, welc ten volghen(de) hebben wij haer oock ten selven daeghen ontslegghen, verclaerende int ghelicke den voors(eid)e Frais over Jan, Guislain, Joos, Joossyncken, Maeyken, Margriete, Carel, Adrianeken, Franchois Louijs ende Pieter sijne onderjarighe kynderen te renunchieren van heml(ieden) cuerbroederschap van alhier omme insghelick t' anveerden voors(eid)e vrijlaetschip, welcken volghen(de) hebben wij hen oock daervan ontslegghen ten effecte alsovo(oren). Acte ut supra.*

mogelijk: de costumen van het Brugse Vrije zijn daar zeer duidelijk in, zoals men kan lezen in het *Vlaemsch Recht* van Laurens van den Hane uit 1664¹. Artikel XXVI stelt dat wanneer nieuw aanvaarde vrijlaten eerdere wettig geboren minderjarige kinderen hadden, dan worden deze niet automatisch ook vrijlaat, maar blijven zij hun bestaand poorterschap behouden (wat o.a. toch gevolg zou hebben mocht de ouder-vrijlaat komen te overlijden, zij over de erfenis van die ouder een belasting (het yssuwerecht) zullen moeten betalen). Tenzij natuurlijk bij de aanvraag tot het vrijlaatschap expliciet verzocht werd om het ganse gezin met de minderjarige kinderen (*het bedde gheheel sijnde*) erin te betrekken.

Artikel XXXVI in Laurens van den Hane, *Vlaemsch recht*. Dat is costumen ende wetten ghedecreteert by de Graven ende Gravinnen van Vlaenderen ... , Gent: Max. Graet, 1664.

1 L. VAN DEN HANE, *Vlaemsch recht*. Dat is costumen ende wetten ghedecreteert by de Graven ende Gravinnen van Vlaenderen ... , Gent: Max. Graet, 1664 (2de druk, idem, 1674, 3de druk idem, 1676), p. 133.

Zetten we nog even de chronologie op een rijtje:

(SKV = stad en kasselrij Veurne, SN = stad Nieuwpoort, BV = Brugse Vrije):

- (zaterdag) 27 november 1649, SKV: voor de schepenbank compareert Guislain Fraeys die verklaart te willen vervreemden van zijn poorterschap aldaar om die van het BV aan te nemen. Dit wordt aanvaard, mits hij binnen de 6 weken (dus ten laatste (zaterdag) 8 januari 1650) een aanvaardingsbrief van het BV overbrengt op straffe van yssuwe te moeten betalen.
- (zaterdag) 18 december 1649, SN: voor de schepenbank van Nieuwpoort geeft Joosijne Donche een volmacht aan haar echtgenoot Guislain Fraeys om haar en hun kinderen te vervreemden van hun poorterschap van SKV om die van het BV aan te nemen.
- (zaterdag) 26 maart 1650, BV: voor de schepenbank compareert Guislain Fraeys (die in de akte nog steeds 'poorter en keurbroeder van Veurneambacht' wordt genoemd), in eigen naam en in naam van zijn echtgenote (die hem een volmacht had gegeven) en nog in naam van zijn minderjarige kinderen, welke verzoeken het poorterschap van het BV te verkrijgen. Dit werd toegestaan op voorwaarde van de overbrenging binnen de 14 dagen (dus ten laatste (zaterdag) 9 april 1650) van een akte van vervreemding van het poorterschap van SKV van zijn vrouw en kinderen.

[Die akte van vervreemding (verleden voor de schepenbank van SKV op 31 maart 1650) werd voorgelegd aan het BV op 2 april 1650.]

- (donderdag) 31 maart 1650, SKV: voor de schepenbank compareert Joosijne Donche met echtgenoot Guislain Fraeys. Zij verklaart ook te willen vervreemden van haar poorterschap van SKV om het vrijlaatschap van het BV te kunnen aannemen. Dit wordt haar op dezelfde dag toegestaan

en Guislain Fraeys vraagt in hun naam ook zijn minderjarige kinderen te laten vervreemden van hun poorterschap van SKV; dit wordt ook dezelfde dag toegestaan.

- (zaterdag) 2 april 1650, BV: de akte van vervreemding van vrouw en kinderen wordt voorgelegd.

Men merkt dat de poortersadministraties met hun opgelegde voorwaarden eigenlijk een ‘deadlock’ creëren. (27 november 1649) SKV staat de vervreemding toe op voorwaarde van het bezorgen (binnen 6 weken, dus uiterlijk 8 januari 1650) van een aanvaardingsbrief van het BV. (27 maart 1650) BV staat de aanvaarding toe op voorwaarde van het bezorgen van een akte van vervreemding van SKV (binnen 14 dagen (dus uiterlijk 9 april 1650)). Voor SKV moet BV dus eerst een aanvaarding uitspreken voor G.F. kan vervreemden; voor BV moet SKV eerst een vervreemding uitspreken voor G.F. kan aanvaard worden. In werkelijkheid zal de soep niet zo heet gegeten zijn als die in de voorwaarden wordt opgediend. Misschien is dit wel de reden waarom op 26 maart 1650 G.F. door BV nog steeds een ‘poorter en keurbroeder van Veurneambacht’ wordt genoemd (we vonden ook geen aparte eerdere akte van aanvaarding van G.F. door BV).

De precieze beweegreden voor de verandering van civiliteit blijft onbekend. Evenmin is duidelijk waarom G.F. eerst voor zichzelf een verandering wilde en pas later ook voor zijn echtgenote en kinderen.

ANDERE GEVALLEN

We herinneren ons ook een ander geval van (ditmaal blijvend) verschillende civiliteit binnen eenzelfde gezin.¹ De Brugse historieonderzoeker

¹ P. DONCHE, ‘De Brugse historieonderzoeker Pieter [III] Lootyns (1586-1763) en de genealoog Pieter [IV] Lootyns (1624-1701), in: *Vlaamse Stam*, 50 (2014), p. 511-529, vooral p. 514.

Pieter [III] Lootyns had aanvankelijk de civiliteit van vrijlaat van het Brugse Vrije in het ambacht van Jabbeke, maar op 5 augustus 1623 verliet hij dit vrijlaatschap om twee weken later, op 29 augustus, samen met zijn vrouw het poorterschap van de stad Brugge te aanvaarden. Zijn vijf - alle minderjarige - kinderen die hij op dat ogenblik al had (Robert, Guillaume, Cathelijne, Maertin ende Anna Francoise) bleven evenwel vrijla(a)t(es) van het Brugse Vrije in het ambacht van Jabbeke, de civiliteit waarin zij geboren waren. Dit had hij expliciet gevraagd en verkregen in een rekwest, waarbij ook vastgelegd was geworden dat andere kinderen die hij nog zou krijgen wél poorter van Brugge zouden worden. In zijn persoonlijk handboek dat bewaard bleef (Gent, Stadsarchief) vermeldt hij dat hij zowel van zijn verzaking aan het vrijlaatschap als van zijn aanvaarding van het Brugse poorterschap een akte had en dat die akten ook te vinden waren in het register van de Tresorie van Brugge en van de Poorterie en ook verantwoord waren in de stadsrekeningen. Hij geeft omstandige commentaar over de civiliteit die zijn huidige en toekomstige kinderen daardoor zouden hebben.¹

Dus ook tussen poorterschap stad Brugge en vrijlaatschap van het Brugse Vrije kon een verschillende civiliteit bestaan tussen ouders en kinderen en zelfs tussen kinderen onderling.

1 GENT, Stadsarchief, *Familiefonds - handboeken*, 43, f. 5: *Vrijlaetschap - poorterie*. - *Up den Ven ougst 1623 zijn wij Pieter Lootijns en(de) Anna vander Eeke, mijne huijsvr(ouwe) vervremt van ons vrijlaetschap, daeraf ick hebbe acte, e(nde) staet oock zoo gheteeckent bij het registre v(a)n resolutien ten Vrijen, ende daer naer up den 29 ougst 1623 zijn wij gheworden poorters van Brugghe, daeraf ick oock acte hebben, e(nde) staet oock zoo gheteeckent bij het reg(ist)re vande tresorie v(a)n Brugghe, e(nde) het ..t vande poorterie verantwoordt bij de rekenijn(gh)e vande zelve stadt. Ende noteert dat ick mijne vijf kinderen die ick aldoe hadde, te weten Robert, Guillaume, Cathelijne, Maertin, en(de) Anna Francoise hebbe ghelaeten vrijlaeten e(nde) vrijlaetessen ghelijck zij gheboren zijn, e(nde) dat in't amb(acht) van Jabbeke daer ick vrijlaet was. En(de) boven dat de costumen van Brugghe e(nde) 't Vvrije dat alsoo vuytwijsen zoo hebbe ick bij mijn requeste ten Vrijen dat alsoo expressel(ijck) ghedeclareert dat zij alle vijfve vrijlaeten e(nde) vrijlaetessen waeren blijvende. Ende de kijnderen die ick hiernaer zal ghekrijghen zullen wesen poorters van Brugghe. Mij t'oorconde voor toecommende memorie. P. Lootijns.*

Slaan we de studie van Klaas Maddens over het poorterschap¹ erop na, dan lezen we dat ook in de stad Ieper minderjarige kinderen van ouders die het poorterschap verwierven op een andere wijze dan door erfenis, geen poortersstatuut kregen. Bij hun meerderjarigheid, huwelijk of emancipatie moesten zij een keuze maken. Deze keuze kreeg dan een terugwerkende kracht vanaf het ogenblik dat hun ouders het poorterschap verworven hadden.

In Oudenaarde werden minderjarige kinderen van poorters van *versitte* (d.w.z. door verblijf van één jaar en één dag) slechts poorter na de dood van hun vader en op voorwaarde dat ze geregistreerd waren in het poortersboek. Meerderjarig, gehuwde of geëmancipeerde kinderen van poorters van *versitte* daarentegen werden geen poorter bij de dood van hun vader, maar ze konden zich kandidaat stellen als poorter van *versitte* of het poorterschap kopen.

Civiliteit (poorterschap) is dus in de eerste plaats een persoonlijk statuut en niet van een gezin als geheel.

PIETER DONCHE

¹ K. MADDENS, 'De poortelij en buitenpoortelij in Vlaanderen', in: *Jaarboek 3, Vl. Centrum voor Genealogie en Heraldiek*, 1986, p. 103-128.